

Секція 7. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Платоненко А.В.,
студент 5-К-2 курсу
юридичного
факультету ННІЗДН НАВС

ПРОФЕСІЙНА ПРАВОЗАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Правозахисна діяльність, зміст якої зумовлюється багатоваріантністю професійних завдань та їх значною інтелектуальною та емоційною насиченістю, в Україні на сучасному етапі проходить складний період свого розвитку. Співробітники правоохоронних органів в Україні (суду, прокуратури, органів внутрішніх справ, служби безпеки, митних і податкових органів, адвокатури, нотаріату, органів охорони державного кордону, приватних детективних та охоронних служб тощо) постійно мають справу з чималим колом питань, вирішення яких вимагає відмінної орієнтації у сфері практичної психології з метою вивчення осіб, їх інтересів та потреб, мотивів діяльності, точної інтерпретації певних ситуацій, для володіння навичками швидкого та ефективного встановлення психологічного контакту з особами.

Правозахисна діяльність відноситься до тих професій, що передбачають виконання службових обов'язків у напружених, екстремальних, стресогенних умовах. Тому їй притаманні всі особливості, що є характерними для інших "критичних" видів діяльності, а саме правова регламентація (нормативність) професійної поведінки та рішень, що приймаються співробітниками правоохоронних органів, нестача часу, екстремальний характер правоохоронної діяльності, тобто вплив на особистість особливо сильних подразників та домінування негативних емоцій при браку позитивних, підвищена

відповідальність за прийняття рішень та необхідність невідкладного вжиття заходів тощо. Всі ці особливості мають особисту значимість і можуть викликати стан психологічної напруженості та професійної трансформації (деформації). Тому досить актуальним на сьогоднішній день є ретельне та досконале вивчення і аналіз тих психологічних аспектів, які супроводжують повсякденну діяльність правозахисних органів України.

Професійна діяльність співробітників правозахисних органів досить чітко регламентована і відступ від своїх службових обов'язків розглядається як порушення закону, свідчить перш за все про низький рівень професійної компетентності таких співробітників, впливає на їх авторитет та репутацію серед оточуючих. Даний аспект формує намагання чітко дотримуватися правових норм, що є визначною детермінантою поведінки і спрямованості особистості. Потреба додержуватися моральних, правових норм є однією з головних та домінуючих серед інших соціально-психологічних чинників, які впливають на правосвідомість. Все це створює засади суспільного очікування на високий рівень соціалізації особистості, особливо співробітників правозахисних органів, їх відповідальності перед суспільством, нормативності поведінки.

Якщо ж говорити про нестачу часу як один із психологічних аспектів правозахисної діяльності, можна зазначити, що вона впливає із: а) неможливості у повній та точній мірі спрогнозувати зміни в оперативній обстановці та стані злочинності, що призводить до нерівномірного (а подекуди – надмірного) навантаження фахівців у різні періоди часу; 2) наявності обов'язкової процесуальної регламентації строків та термінів виконання певного кола завдань та дій; 3) значного переключення фахівців на виконання ними функцій, що не є їм притаманними, або ж на участь у різноманітних загальних заходах; 4) наявності певних проблем у кадровому забезпеченні правозахисної діяльності (особливо слідчої та оперативно-розшукової), у тому числі і через відсутність

відповідної професійної (як теоретичної, так і практичної) підготовки та досвіду роботи, неналежне та недостатнє матеріально-технічне та інформаційне забезпечення.

Екстремальний характер правозахисної діяльності зумовлений очевидним переважанням негативних емоцій, високим ступенем конфліктної діяльності, наявністю елементів психологічного ризику при безпосередньому виконанні обов'язків або прийнятті рішень. Конфлікти, пов'язані з вчиненням правопорушення або злочину, можуть існувати протягом досить тривалого часу і мають властивість проектуватися безпосередньо на представника правозахисних органів як свідчення раніше існуючої у правопорушника негативної установки на взаємодію. Слід зважати на той факт, що поведінка правопорушника практично ненормована: правопорушник може поводитися будь-яким довільним чином, а працівник правозахисних органів має діяти виключно у певних визначених рамках закону. Це, безумовно, стає додатковим негативним стимулом, оскільки подолання відповідних емоцій потребує від правозахисника значних вольових зусиль, самоконтролю та самовладання. Систематичний та інтенсивний характер присутності негативних емоцій в повсякденній діяльності правозахисних органів призводить до виникнення емоційної напруженості та трансформації особистості (переважання стереотипного реагування на ситуацію, низький рівень концентрації, втрата пильності тощо), що у подальшому може перенестися і на неслужбову сферу особи.

Доречно також виділити такі аспекти як багатоплановість службових ситуацій, неможливість чіткого планування та прогнозування результатів. Неочевидність ситуацій, що складаються в ході професійної діяльності правозахисних органів, потребує складних та тривалих інтелектуальних зусиль, а зміна видів діяльності, одночасне вирішення декількох професійних завдань високого рівня складності, у тому числі й таких, що формально знаходяться поза межами компетенції,

можуть створювати цілу низку передумов для розвитку у працівника фрустраційного стану.

Психологічний аналіз особливостей правозахисної діяльності свідчить про те, що вона, безумовно, здатна викликати у суб'єкта специфічний стан напруженості. Цей стан зумовлений чинниками, які можна поділити на постійні (стресогенний характер діяльності присутній завжди, повна психологічна розрядка у працівника під час роботи дуває рідко і не тривалий час через нестабільність оперативної обстановки, постійне зростання її криміногенності, відсутність впевненості у тому, що навіть успішно завершена справа у майбутньому не призведе до негативних наслідків), діючі періодично (недостатня урегульованість діяльності, кадрові та матеріально-технічні проблеми тощо) та короткочасні (циклічний характер діяльності).

З аналізу вищенаведених психологічних аспектів правозахисної діяльності випливає необхідність постійного професійного розвитку психологічних якостей та умінь працівників, до яких, перш за все, належать: 1) здатність вирішувати професійні завдання в ситуаціях із високим ступенем особистого ризику та готовність до ситуацій, що становлять небезпеку для життя; 2) підвищений рівень відповідальності за свої дії та самокритичності, самовладання; 3) висока здатність до інтенсивної міжособистісної комунікації з асоціальними та кримінальними особистостями; 4) висока психофізіологічна витривалість, що пов'язана з відсутністю фіксованого робочого часу; 5) здатність витримувати тривалу емоційну напругу, тривожні стани, почуття страху та невизначеності; 6) постійна інтелектуальна та комунікативна активність (аналіз мінливої інформації, прогнозування, утримання в пам'яті великої кількості фактів та їх логічна побудова, прийняття рішень в умовах нестачі часу та інформаційної невизначеності тощо), гнучкість та винахідливість тощо.

Використані джерела:

1. Александров Д.О. Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та інші. Юридична психологія: Підручник / За заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсєєва. Вид-во КНТ, 2007. – 360 с. (електронна версія)
2. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология: Учебник. – Харьков: И-во Нац. ун-та внутр.дел, 2002. – 596 с.
3. Бедь В.В. Юридична психологія: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2004.- 436 с.
4. Васильев В.Л. Юридическая психология. – СПб.: 2000 // Електронна версія, 197 с.
5. Романов В.В. Юридическая психология: Учебник. – М.: Юристъ, 1998. – 488 с. – ст. 307 – 341.
6. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями / За заг. ред. Л.І. Казміренко. – К.: 2007.
7. Юридична психологія. Словник термінів /За ред. Л.І. Казміренко. – К.: 2008.

Рудзей Ю.В.,
студент 5-К-2 курсу
юридичного
факультету ННІЗДН НАВС

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ЗАХИСНИКА ПРАВ ЛЮДИНИ І
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

В процесі розвитку сучасної демократичної держави визначальну роль відіграє чітке законодавче регулювання, діяльність правоохоронних органів, суб'єктів правозахисної діяльності.

Правозахисна діяльність державних та недержавних органів має кілька складових. Це зокрема, роз'яснення громадянам їх прав та обов'язків. У Конституції України закріплюється право знати свої права і обов'язки (ст.57) та право на юридичну допомогу (ст.59).